

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci J. Filipové ***Diftongizace ý > ej v moravských smolných knihách***

Smolné knihy představují dosud ne plně vytěžený, avšak jedinečný typ pramene pro zkoumání starší češtiny v některých ohledech relativně blízké běžně mluvenému jazyku. Dvojnásob ono konstatování o neprobádanosti platí o smolných knihách moravských, které dosud komplexněji popsány nebyly a předmětem jazykovědných rozborů, vždy dílčích, byly jen výjimečně. Konstelaci proměnných, které ze smolných knih vytvářejí specifický bohemistický pramen (rukopisné zápisy vzniklé s minimálním časovým a prostorovým odstupem od orálních výpovědí a podléhající zákazu výpověď měnit, právní charakter zápisů, role písařů, většinou lokální původ delikventů, jejich nižší sociální status atd.), autorka dobře popisuje v teoretické části a reflektuje při vlastním rozboru. Diplomová práce J. Filipové je v tomto smyslu průkopnická a přináší podstatné výsledky pro diachronní bohemistiku obecně a její dílčí disciplíny (historickou dialektologii, historickou sociolingvistiku, historickou stylistiku) konkrétně. Diplomantka vycházela primárně z novějších edic smolných knih, ale byla zároveň schopna obstarat si fotografie všech rukopisů, a spolehlivost edic tak sondážně ověřit. Práce je psána prakticky bez překlepů a jiných pravopisných chyb.

Autorka plně osvědčila schopnost pracovat samostatně, podrobně popsat zvolenou metodologii a její limity, pečlivě a systematicky analyzovat a interpretovat získaná data a srovnat je s dostupnými výsledky dalších autorů, reflektovala dílčí připomínky a náměty vyvstávající v průběhu zpracování a sama k materiálu a jeho zpracování přistupovala kriticky a s neobyčejným nasazením a houževnatostí. Přitom konstruktivně navázala na dosavadní bádání, ale v některých aspektech ho korigovala, zpřesnila a metodologii propěšně upravila, např. pokud jde o sledované proměnné a statistické zpracování dat. Výsledný text diplomové práce je dobře strukturován, je formulačně střizlivý a čtenářsky přehledný, i když k četbě náročný. K jasné prezentaci dílčích i celkových výsledků přispívá 34 tabulek a 12 obrázků (zahrnujících i tzv. obvod hrdečního práva jednotlivých soudů, jejichž smolné knihy byly zkoumány), excerpované doklady jsou obsaženy v příloze práce. K ní jen drobná připomínka, že sloupec „hyperlemma“ je obsazen jen zčásti, a zasluhoval by proto komentář, proč tomu tak je.

Úctyhodná materiálová báze zahrnovala přes tři tisíce manuálně excerpovaných a otagovaných dokladů (ukázka tabulky s otagováním je uvedena v práci na s. 30). Problém různého objemu dat z jednotlivých smolných knih (cca 1500 dokladů v nejpočetnějším souboru a cca desetkrát méně v nejmenším) byla diplomantka schopna minimalizovat statistickými testy. Dochází k přesvědčivým závěrům o podstatné roli písařů (např. dokládá *ej* i v zápisech z východomoravské oblasti), o vyšší míře reflektování mluveného úzu ve vyznáních (oproti tzv. přepisům), a to zejména v koncovkách, a také o místě smolných knih v soudobé produkci rukopisné a tištěné s ohledem na tematiku žánrů a jejich stylistické charakteristiky. Smolné knihy se v předbělohorském období (s. 70) jeví jako zřetelný stylistický protipól exkluzivních textů biblických.

Diplomová práce J. Filipové představuje vyzrálý a významný příspěvek k diachronnímu zkoumání češtiny střední doby na Moravě. Soudím, že hlavní dosažené výsledky by měly být publikovány v odborném časopise. Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.